Marianne Vonck
Odisee
Contact: marianne.vonck@odisee.be

De canon en andere literaire kleppers als start voor taal en vakdidactiek. Van *Het revolverschot* naar taal, literatuur en vakdidactiek

Lesgeven aan de lerarenopleiding is een mooie uitdaging. Collega's opleiden, vakinhoudelijk bijblijven, nieuwe trends binnen het onderwijsveld opvolgen, samenwerkingen zoeken, enz., en ondertussen vaststellen dat er in de onderwijswereld wel eens wat verandert.

Niet alleen onze opleidingen evolueren, ook de studenten die voor ons zitten, zijn vandaag moeilijker in één profiel te vatten. We hebben in onze cursussen werkenden in het afstandsonderwijs, volwassenen die een carrièreswitch maken, studenten die het volledige programma in een jaar afwerken, studenten die hun traject spreiden over vier jaar, studenten die soms in de les en soms op afstand volgen, zij-instromers, trouwe aanwezigen en sporadisch zichtbare studenten. Sommige van die types zijn van alle tijden, andere kleuren onze groepen nog maar recent.

We hebben een ontzettend gevarieerde doelgroep die we allemaal naar hetzelfde punt willen brengen: hen laten afstuderen als bevlogen leerkrachten Nederlands die de verschillende domeinen van de taal beheersen en die met enthousiasme hun kennis en inzichten willen doorgeven aan hun leerlingen. Dat doel mag dan helder zijn, de beginsituatie is dat veel minder.

Onze groepen zijn heterogeen wat betreft taal- en leesniveau. De Starttoets Nederlands van de lerarenopleiding toont dat niet iedereen het gewenste niveau behaalt en deze realiteit kunnen we niet negeren (Bosmans 2025). Het vak Nederlands wordt om uiteenlopende redenen gekozen en we kunnen er niet zomaar van uitgaan dat iedereen over dezelfde talige of literaire bagage beschikt. Tegelijk zijn de contacturen eerder beperkt en wordt er van bij het begin een zekere mate van eigenaarschap van de studenten verwacht. Dat werkt uitstekend voor wie sterk aan de start staat en zelfstandig zijn weg vindt. Maar veel studenten hebben ook behoefte aan sturing, aan inhoudelijke input en aan de mogelijkheid om samen leerstof te ontdekken. Voor veel studenten zijn interactie, gesprek en het uitwisselen van inzichten belangrijke manieren om nieuwe kennis en inzichten te verwerven (van der Veen 2021). Literatuur kan daarin een cruciale rol spelen.

Veel inzichten uit het literatuuronderwijs in het lager en secundair onderwijs zijn ook relevant voor de lerarenopleiding. Lezen blijft een krachtige motor van taalontwikkeling (D'hoker 2022). Een tekst biedt niet alleen woorden, zinnen en taalstructuren, maar opent ook deuren naar andere tijden, plaatsen, perspectieven en ideeën (D'hoker 2025). Literatuur vormt een natuurlijk vertrekpunt voor gesprek en debat, en maakt het mogelijk om taal te verbinden met cultuur en maatschappij. Onderzoek naar dialogisch literatuuronderwijs sluit hier mooi bij aan: gesprekken over en met teksten kunnen betekenisgeving en inzicht ondersteunen (Rijlaarsdam 2026).

Een talig sterke leraar die via literatuur de wereld in de klas brengt, dat is uiteindelijk toch wat we willen? Vanuit die overtuiging hebben we de afgelopen jaren nagenoeg elke les Nederlands gebaseerd op literatuur, omdat een goed boek, een gedicht of een verhaal zoveel mogelijkheden tegelijk biedt. Studenten verwerven vakinhoudelijke inzichten en krijgen ondertussen een beeld van culturele en maatschappelijke evoluties. Kunststromingen en literaire kenmerken blijven beter hangen wanneer ze verbonden zijn met een verhaal of tekst. En misschien nog belangrijker: we hebben gemerkt dat lezen doet lezen. Een les taalbeschouwing met Tom Lanoye kan studenten inzicht in complexe zinnen bijbrengen, maar maakt hen ook nieuwsgierig naar de schrijver, zijn taal en zijn werk. *Karel ende Elegast* kan het vertrekpunt vormen voor een spellingsles waarin regels worden vastgezet. De Woordenlijst is nooit ver weg en een bordplan met korte zinnen, al dan niet op rijm, kan aanleiding geven tot meer spelling. Maar misschien nog belangrijker: het kan vooral zin geven in meer verhaal. Literatuur wordt op die manier geen extra onderdeel naast taalonderwijs. Literatuur wordt een startpunt.

In deze bijdrage wil ik jullie meenemen in een taalmodule die vertrekt vanuit het boek *Het revolverschot* van Virginie Loveling. De keuze voor dit boek legt onmiddellijk de link naar de literaire canon. Studenten maken kennis met de 50 titels en verwerven inzicht in de literaire geschiedenis. Er is ook plaats om na te denken over 'klassiekers', een nuttige denkoefening voor leerkrachten die voortdurend literaire keuzes moeten maken (Calvino 1991). *Het revolverschot* voert ons naar taalinzicht door de regionale toets en studenten maken kennis met een vreemde woordenschat, wat binnen moedertaalonderwijs een verrijking is. Bovendien biedt het boek inzichten die onderwerp kunnen zijn van levendige debatten. Vanuit dit boek kunnen we de link leggen naar verwante thema's, literaire benaderingen binnen andere, misschien actuelere werken. Intertekstualiteit (h)erkennen stimuleert misschien tot nog meer lezen.

Werken met literatuur op deze manier doet volgens ons geen afbreuk aan de literatuur zelf. Integendeel. Een klassieker komt opnieuw in de schoot van de student terecht: ze mogen ermee aan de slag, ermee in gesprek gaan, er taal uit halen, vragen bij stellen en verbanden leggen. De inhoudelijke waarde van het literaire werk blijft daarbij essentieel, maar tegelijk wordt de vakdidactische blik voortdurend meegenomen. Daarom staat in deze sessie niet alleen de vraag centraal wat we lezen, maar ook wat we ermee doen. Hoe kan een dergelijke aanpak vertaald worden naar de eigen klaspraktijk? Wel-

ke mogelijkheden biedt dit binnen de beschikbare lestijd? Welke competenties worden aangesproken? Hoe sluit dit alles aan bij leerplannen en eindtermen?

Teach as you preach krijgt op die manier een concrete invulling. Studenten ervaren in de lerarenopleiding zelf een manier van werken die ze later kunnen toepassen in hun eigen klas. Ze ontdekken niet alleen hoe literatuur kan worden ingezet, maar ondervinden ook wat zo'n aanpak oplevert. Na de lessen volgt daarom een reflectiemoment. Wat werkt? Wat verrast? Wat is haalbaar? Waar zouden studenten in hun eigen onderwijscontext tegenaan lopen? En vooral: wat nemen ze mee naar hun toekomstige klaspraktijk? Een vakdidactische aanpak wordt sterker wanneer studenten ze zelf ervaren, bevragen en vervolgens naar hun eigen context kunnen vertalen.

Deze sessie is daarom vooral bedoeld als inspiratie. Verwacht geen nieuwe theorieën, ingewikkelde denkkaders of schema's. Wel een concreet voorbeeld, een klassieker, veel taal en literatuur, en ruimte om samen na te denken over wat literatuur kan betekenen binnen de opleiding en het bredere taalonderwijs. Deze aanpak steunt volledig op recent onderzoek rond leesbegrip, leesmotivatie en taalontwikkeling. Dankbaar maken we gebruik van de inzichten van onder andere Elke D'hoker, Aidan Chambers, Theo Witte, Maryanne Wolf, Gert Rijlaarsdam, Jeroen Dera en vele anderen die ons vanuit wetenschappelijk onderzoek blijven inspireren en motiveren.

We hopen vooral dat de sessie aanzet tot gesprek. Misschien herken je de heterogene groepen uit je eigen onderwijspraktijk? Misschien zoek je naar manieren om studenten meer te laten lezen? Misschien vraag je je af hoe je een klassieker aantrekkelijk kunt maken zonder de literaire rijkdom ervan te verliezen? Of misschien wil je gewoon opnieuw ervaren hoeveel mogelijkheden er schuilgaan in één goed boek? Kom dus met een open blik en met zin voor literatuur.

Deze sessie krijgt trouwens nog een mooi vervolg. Vanaf eind januari kun je in het Letterenhuis in Antwerpen buiten zinnen raken van, met, door en in de literatuur. Archiefstukken komen tot leven en vinden hopelijk hun weg naar de taalles.

Referenties

Bosmans, G. (2025). "Veel toekomstige leerkrachten slagen niet voor starttoetsen lager onderwijs: Moeten gericht ingrijpen en hervormen". In: *VRTnws*. Online raadpleegbaar op: https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/06/04/eindtermen-leerkrachten-slagen-niet/.

Calvino, I. (2020). *Waarom zou je de klassieken lezen?* Amsterdam: LJ Veen Klassiek.

Dera, J., J. Gubbels, J. van der Loo & J. van Rijt (red.) (2023). *Vaardig met vakinhoud: Handboek vakdidactiek Nederlands*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

D'hoker, E. (2022). *Leerlingen en literatuur: Hoe vaardige lezers vormen*. Leuven: LannooCampus.

D'hoker, E. (2025). "Wat is literair lezen?". In: *Didactiek Nederlands*. Online raadpleegbaar op: https://didactieknederlands.nl/2025/12/wat-is-literair-lezen/.

Kamp, I., J. de Jong-Slagman & P. van Duijvenboden (2026). *Jeugdliteratuur en didactiek: Handboek voor vo en mbo*. Meppel: Boom Uitgeverij.

Rijlaarsdam, G. (2026). PISA, zes jaar later: reden voor zorg. In: *Neerlandistiek.nl*. Online raadpleegbaar op: https://neerlandistiek.nl/2026/09/pisa-zes-jaar-later-reden-voor-zorg/.

T'Sas, J. (2019). 'Van knelpunt tot speerpunt: Leesmotivatie in de Vlaamse lerarenopleidingen'. Brussel/Antwerpen: Vlaams Fonds voor de Letteren, Iedereen Leest & CANON Cultuurcel.

van der Knaap, E. (2019). *Literatuur en film in het vreemdetalenonderwijs*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

van der Veen, C. (2021). "*Gelijke kansen in dialogische gesprekken*". Online raadpleegbaar op: https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/gelijke-kansen-in-dialogische-gesprekken.